

Helstu niðurstöður könnunar á viðhorfum til mismunar á Íslandi sem framkvæmd var í apríl 2009

Hér á eftir fara helstu niðurstöður könnunar Mannréttindaskrifstofu Íslands og félags- og tryggingamálaráðuneytisins á niðurstöður könnunar á viðhorfum almennings til mismunar á Íslandi. Könnunin er styrkt af Progress-áætlun Evrópusambandsins, félags- og tryggingamálaráðuneyti, Mannréttindaskrifstofu Íslands og Þróunarsjóði innflytjendamála. Einnig styrkja sömu aðilar átak gegn mismunun sem ýtt var úr vör 9. júní 2009 undir yfirskriftinni „Fylgdu hjartanu, sameinumst í fjölbreytinni.“ Að verkefninu koma einnig Alþjóðahúsið, Fjölmenningarsetrið, Jafnréttisstofa, Kvenréttindafélag Íslands, Samtökin 78, Öryrkjabandalagið, Samráðsvettvangur trúarbragða, Landssamtökin Þroskahjálp og Öryrkjabandalag Íslands.

Í könnuninni, sem framkvæmd var af Capacent Gallup í apríl sl., var mismunun greind út frá sex forsendum: kynferði, fötlun, kynhneigð, trú, aldri og kynþætti/þjóðerni. Þrjátíu og níu spurningar, sem unnar voru með hliðsjón af Eurobarometer-könnun Evrópusambandsins, *Discrimination in the European Union* voru lagðar fyrir 1200 manna úrtak Íslendinga sem valið var af handahófi úr Þjóðskrá. Svarhlutfall var tæp 54%. Niðurstöður könnunarinnar má því bera saman við niðurstöður í ríkjum Evrópusambandsins að hluta. Kannað var hversu algenga fólk teldi mismunun á grundvelli aldurs, kyns, uppruna, fötlunar, kynhneigðar og kyns á Íslandi, hvort fólk teldi að mismunun eða áreitni hefði aukist eða minnkað síðastliðin fimm ár og hvort ofangreindir hópar nytu jafnra tækifæra í atvinnulífínu. Einnig var spurt hvort fólk hefði orðið fyrir mismunun eða orðið vitni að mismunun eða áreitni.

MISMUNUN ALMENNT, HELSTU NIÐURSTÖÐUR:

Kynþáttur og þjóðerni

Þegar spurt var hversu algengt eða óalgengt svarendur teldu að fólki væri mismunað eða það áreitt vegna kynþáttar eða þjóðernis þá töldu 56,9% það algengt eða mjög algengt, 42% töldu það frekar óalgengt eða mjög óalgengt. Ef miðað er við meðaltal svarenda í ESB löndunum þá töldu 65,3% svarenda mismunun vegna kynþáttar eða þjóðernis algenga eða mjög algenga. Ef litið er til annarra Norðurlandþjóða þá er hlutfallið 75% í Danmörku, 65% í Finnlandi og 76% Svíþjóð. Þótt lægra hlutfall svarenda héraendis telji að fólki sé mismunað eða það áreitt vegna kynþáttar eða þjóðernis þá er það áhyggjuefni að 56,9% svarenda telja að það sé algengt. Hlutfall svarenda sem orðið höfðu vitni að mismunun eða áreitni vegna kynþáttar eða þjóðernis var 25,7% en þetta hlutfall er 14% í ESB ef miðað er við meðaltal. Í Danmörku var hlutfallið 25%, 12% í Finnlandi og 24% Svíþjóð.

Trú eða trúarskoðun

Spurt var um tíðni mismunar eða áreitni vegna trúar eða trúarskoðunar. Í ljós kom að 23,4% svarenda töldu það algengt eða mjög algengt. Þetta hlutfall er 45,2% í ESB-löndunum, miðað við meðaltal en 62% svarenda í Danmörku, 27% í Finnlandi og 51% Svíþjóð töldu það algengt eða mjög algengt að fólki væri mismunað af þessum sökum. Niðurstöðurnar héraendis endurspeгла eflaust þá staðreynd að meirihluti þjóðarinnar er skráður í þjóðkirkuna (79,11 %) þótt 11,8% svarenda telji sig tilheyra hópi sem er annarrar trúar eða trúarskoðunar en algengust er á Íslandi. Þá höfðu 9,2% svarenda orðið vitni að mismunun eða áreitni af þessum toga síðastliðna 12 mánuði. Þetta hlutfall er 6% í ESB ef miðað er við meðaltal. Hlutfallið er 15%, 4% í Finnlandi og 14% í Svíþjóð. Í ljós kom að 29,5% svarenda á Íslandi töldu mismunun eða áreitni á grundvelli trúar eða trúarskoðunar hafa minnkað síðustu fimm ár en 21,8% töldu mismunun eða áreitni hafa aukist.

Fötlun eða örorka

Spurt var um tíðni mismunar eða áreitni vegna fötlunar eða örorku. Í ljós kom að 35,9% svarenda töldu mismunun eða áreitni af þessum toga algengt eða mjög algengt. Ef miðað er við meðaltal svarenda þá er þetta hlutfall 47,9% í ESB-löndunum. 16,6% svarenda höfðu orðið vitni að mismunun eða áreitni vegna fötlunar eða örorku síðastliðna 12 mánuði. Hlutfallið í ESB löndunum var 2% af

meðaltali, þar af 7% í Danmörku og Finnlandi og 11% í Svíþjóð. 80% svarenda töldu fötlun hafa neikvæð áhrif á starfsráðningu einstaklings. Þeir sem töldu áreitni eða mismunun hafa aukist síðustu fimm ár voru 9,9% svarenda en 37,4% töldu hins vegar að mismunun eða áreitni hefði minnkað.

Samkynhneigð og tvíkynhneigð

Könnunin leiðir í ljós að 41,3% svarenda telja algengt eða mjög algengt að fólki sé mismunað eða það áreitt vegna samkynhneigðar eða tvíkynhneigðar. 13,1% svarenda höfðu orðið vitni að mismunun eða áreitni vegna sam- eða tvíkynhneigðar hérlendis síðastliðna 12 mánuði. Þetta hlutfall var 6% í ESB ef miðað er við meðaltal, þar af 8% í Danmörku, 4% Finnlandi og 13% í Svíþjóð. 67,6% svarenda töldu að mismunun eða áreitni af þessum toga hafa minnkað síðustu fimm ár en 6,7% svarenda töldu mismunun eða áreitni hefði aukist.

Aldur (60 ára og eldri)

Spurt var um tíðni mismununar eða áreitnis vegna aldurs (60 ára og eldri). Í ljós kom að 25,4% svarenda töldu mismunun eða áreitni af þessum toga algengt eða mjög algengt. Ef miðað er við meðaltal svarenda þá er þetta hlutfall 44,7% hjá ESB-löndunum. Þegar litið er til annarra Norðurlandþjóða þá telja 28% svarenda í Danmörku, 43% í Finnlandi og 41% Svíþjóð það algengt eða mjög algengt að fólki sé mismunað vegna aldurs. Niðurstöður eru þó ekki sambærilegar þar sem aldur var ekki skilgreindur í Evrópusambandskönnuninni. 10,6% svarenda höfðu orðið vitni að mismunun eða áreitni vegna aldurs (60 ára og eldri) hérlendis síðastliðna 12 mánuði. Það er athyglisvert að 85,9% svarenda töldu að það gæti haft neikvæð áhrif á ráðningu sé einstaklingur 60 ára eða eldri. Hlutfall þeirra sem töldu að mismunun eða áreitni hefði minnkað síðustu fimm ár var 21% en 12,1% svarenda töldu að það hafði aukist.

Kynferði

Hlutfall þeirra svarenda sem höfðu orðið vitni að mismunun eða áreitni vegna kynferðis hérlendis síðastliðna 12 mánuði var 14,9% en í könnuninni er ekki skilgreint hvort um konu eða karl sé að ræða. Þetta hlutfall af meðaltali í ESB-löndunum er 5%, 7% í Danmörku, 5% og 17% í Svíþjóð. 42,5% svarenda töldu að áreitni eða mismunun hefði minnkað síðustu fimm árin en 6,5% töldu það hafa aukist.

Þegar spurt var hvort svarandi sjálfur hefði orðið fyrir mismunun eða áreitni síðastliðna tólf mánuði er lítil munur á niðurstöðum á Íslandi og í Evrópu nema þegar kemur að aldri en 6% svarenda í Evrópu töldu sér hafa verið mismunað vegna aldurs á meðan aðeins 1,4% töldu sér hafa verið mismunað á Íslandi. Almenn töldu flestir svarendur, á heildina litið, að mismunun og áreitni hefði annað hvort staðið í stað eða minnkað síðustu fimm ár nema þegar að kemur að kynþætti eða þjóðerni en helmingur svarenda taldi að þar væri um aukningu að ræða.

Atvinnulíf

Spurt var hvað af eftirfarandi þáttum gæti haft neikvæð áhrif á möguleika annars jafnhæfra umsækjanda við ráðningu í starf: íslenskukunnátta, sam- og tvíkynhneigð, fötlun, líkamlegt útlit, þjóðerni eða uppruni, kyn og aldur (eldri en 60 ára). 68,4% svarenda töldu að kynþáttur eða uppruni gæti haft neikvæð áhrif en 69% fólks í þessum hópi átti vin, kunningja eða ættingja af öðru þjóðerni eða kynþætti en það sjálft. 49,4% svarenda töldu að kyn myndi hafa neikvæð áhrif, þetta hlutfall er 22% í ESB og 33% Dana, 27% Finna og 36% Svía telja kyn umsækjandans hafi neikvæð áhrif. Svo virðist sem svarendur hérlendis telji kynjabreytuna hafa mun neikvæðari áhrif fyrir umsækjandann en svarendur annars staðar í Evrópu. 85,9% svarenda töldu að það hefði neikvæð áhrif að vera eldri en 60 ára. 70,1% svarenda töldu að líkamlegt útlit svo sem hæð og þyngd hefðu neikvæð áhrif fyrir umsækjandann. 34,8% svarenda töldu að það hefði neikvæð áhrif fyrir umsækjanda ef hann eða hún væri sam- eða tvíkynhneigð. Þetta hlutfall er 21% í ESB en 28% Dana, 20% Finna og 29% Svía töldu sam- eða tvíkynhneigð umsækjandans hefði neikvæð áhrif. 80% svarenda töldu að fötlun umsækjanda hefði neikvæð áhrif á tækifæri hans til ráðningar. Þetta hlutfall er 38% svarenda í ESB en 56% Dana, 49% Finna og 60% Svía töldu að fötlun umsækjandans hefði neikvæð áhrif.